משנה

המשנה מבארת שאין לחשוש שמא הכניסה חולדה חמץ לתוך בית בדוק: אֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא גֵּירְדָה חוֹלְדָּה חמץ מִבַּיִת שעדיין לא נבדק לְבַיִת אחר באותה חצר שכבר נבדק, ויתחייב שוב בבדיקתו. וּכמו כן אין חוששים לגרירת חולדה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם באותו בית, שמא לאחר שבדק זוית אחת והלך לבדוק זוית אחרת, גררה חולדה חמץ ממקום שאינו בדוק למקום הבדוק. דְּאִם כֵּן – שהרי אם נחשוש לגרירת חולדה, הלא יש לחשוש לכך גם מִבתי חָצֵר אחרת, שלאחר שנבדקו בתים אלו גררה אלידם חולדה חמץ מבתי חצר אחרת שעדיין לא נבדקו. וְכן יש לחשוש שמא גררה חמץ מִבתי עִיר אחת שעדיין לא נבדקו לְבתי עִיר אחרת שכבר נבדקו, וְאֵין לְדָבָר סוֹף, שהרי אין תקנה לחשש זה עד שיבדקו את כל הבתים בבת אחת. ומאחר שאי אפשר שיעשו כן, בהכרח שלא חששו חכמים כלל לגרירת חולדה, ואף לא ממקום למקום באותו בית.

גמרא

הגמרא מבררת מתי ניתן לסמוך על כך שהחולדה אכלה את מה שגררה, ולא הותירה ממנו. מדייקת הגמרא: ממה ששנינו במשנה שאין חוששים שמא גררה חולדה חמץ למקום הבדוק, משמע, דְּמַעֲמָא [–שהטעם] שאין צריך לשוב ולבדוק משום חשש גרירת חולדה, הוא רק מכיון דְּלֹא חֲזִינָא דְּשָׁקֵל – שלא ראינו שנטלה חמץ והביאתו למקום הבדוק. הָא חֲזִינָא דְּשָׁקֵל חֲיֵישִׁינַן – אבל אם ראינו שנטלתו והביאתו למקום הבדוק, יש לחשוש שמא עדיין החמץ נמצא כאן, וּכְעֵי [–וצריך] מקום זה בְּדִיקָה נוספת. מקשה הגמרא: וְאַמַּאי – מדוע צריך לחזור ולבודקו, נֵימָא אֲכַלְתֵּיהּ – הלא יש לתלות ולומר שהחולדה אכלתו, ולא נשאר שם חמץ.

הגמרא מוכיחה ממשנה שיש לסמוך על תליה זו: מִי לֹא תָּנֵן – וכי לא שנינו במסכת אהלות (פי״ח מ״ז), מְדוֹרוֹת [–דירות] הָעֲבוּ״ם בארץ ישראל, טְמֵאִים בטומאת מת, משום שהם קוברים את נפלידם בבתיהם. וְכַמָּה זמן יְשֶׁהֶה הנכרי בַּמְּדוֹר וְיהֵא הַמָּדוֹר צָרִיךְ בְּדִיקָה מנפלים לכשיצא ממנו הנכרי ויבוא הישראל לגור בו, אַרְבָּעִים יוֹם, כשיעור זמן יצירת הולד, שבמשך זמן זה יכולה אשת הנכרי להתעבר ולהפיל נפל שמטמא בטומאת מת. וְאם גר שם נכרי כשיעור זה, הבית טמא אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה, משום שהנכרים חשודים על הזנות, ושמא באה לשם אשה שאינה שלו ונתעברה ממנו, והפילה שם. מוסיפה המשנה (שם מ״ח): וְכָל מָקוֹם שֶׁחוֹלְדָּה וַחֲזִיר יְכוֹלִין לַהֲלוֹךְ בו, אֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה, שכן אף אם נקבר שם נפל יש לתלות שחפרו החולדה והחזיר בקרקע ואכלוהו. ולפי זה קשה, הלא כשם שסומכים על כך שנאכל הנפל על ידי החולדה, כמו כן בחמץ יש לתלות שאכלתו החולדה, ומדוע אם ראינו שהביאתו למקום הבדוק צריך לחזור ולבודקו.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי זֵירָא, לֹא קַשְׁיָא – אין זו קושיא, שכן הָא – המשנה באהלות מדברת בְּבָשָׂר [של הנפלים], וְהָא – ואילו משנתנו מדברת בְּלֶחֶם. ומבאר רבי זירא את החילוק: בְּבָשָׂר לֹא מָשַׁיְירָא [–משיירת] החולדה, אלא בודאי אוכלת את כולו, ועל כן במקום שהיא מצויה אין לחשוש לבשר נפלים. אבל בְּלֶחֶם מְשַׁיְירָא – היא משיירת ממנו, ואינה אוכלת את כולו, ועל כן אם ראינו שהכניסה לחם לתוך הבית צריך לבדוק אחריו.

הגמרא מביאה את שיטת רבא הסובר שאין כלל מקום לקושיא האמורה: אָמַר רָבָא, הָאי מַאי – מה קושיא היא זו, הלא אפילו אם רגילה החולדה לשייר גם בבשר אין סתירה בין המשנה באהלות למשנתנו. שכן כְּשֶׁלְּמָא הָתָם – מובן הדבר שם במשנה באהלות, שסומכים על אכילת החולדה משום דַּאֲמוּר חָזֶה אֲמוּר לֹא חָזֶה – שיתכן לומר שהיו נפלים בבית ויתכן לומר שלא היו בו. ומאחר שאינו אלא ספק בלבד, במקום שמצויות חולדות אנו תולים לקולא, וְאומרים שאף אִם תִּמְצָא לוֹמַר דַּחֲזֶה [–שהיה] שם נפל, אֲמוּר אֲכַלְתֵּיהּ – הלא יתכן לומר שהחולדה אכלה את כולו, וספק אכילה מוציא מידי ספק נפל. אֲבָל הָכָא – כאן, בבית שהכניסה חולדה חמץ לתוכו, דְּוַדַּאי נכנס חמץ לבית, דַּחֲזִינָא דְּשָׁקֵל – שהרי ראינו שנטלתו חולדה והביאתו לכאן, מַי יֵימַר דַּאֲכַלְתֵּיהּ – מנין לנו לומר בודאות שאכלה אותו. הלא אינו אלא ספק, וְהָוֵי [–והרי זה] סָפֵק אכילה וּוַדַּאי חמץ, וְאֵין סָפֵק היתר מוֹצִיא מֵידֵי וַדַּאי איסור, ועל כן יש לחשוש שמא עדיין החמץ קיים, וצריך לבדוק אחריו.

שנינו במסכת מעשרות (פ״א), שאין הפירות נאסרים משום טבל ומתחייבים בתרומות ומעשרות מן התורה, עד שתגמר מלאכתם, כגון בתבואה שגמר מלאכתה הוא במירוח הכרי [–החלקת ערימת התבואה] בגורן. וכן אין הפירות מתחייבים עד שיראו את פני הבית, כלומר, שיכנסו לבית דרך פתח הבית. הגמרא מקשה על תירוצו של רבא מברייתא העוסקת בפירות של חבר שכבר נגמרה מלאכתם ונכנסו לבית: וְכי אֵין סָפֵק אכילת חולדה שהוא קרוב לודאי מוֹצִיא מֵידֵי וַדַּאי איסור, וְהָא תַּנְיָא – והרי שנינו בברייתא, חָבֵר הנאמן על המעשרות שָׁמַּת, וְהִנִּיחַ בתוך ביתו מְגוּרָה [–גורן] מְלֵיאָה פֵּירוֹת, וַאֲפִילּוּ חֵן בְּנֵי יוֹמָן – שניכר עליהם שהיום נתמרחו ונתחייבו במעשר, חַיָּב חֵן חֲזָקַת מְתוּקָנִין – מעושרים, לפי שאנו תולים שעישרם החבר. מסיקה הגמרא את קושייתה: וְהָא הָכָא דְּוַדַּאי טָבְלִי הָנֵי פֵּירֵי – והלא כאן שודאי חל שם טבל על פירות אלו קודם שנתעשרו, שהרי הם ממורחים ונגמרה מלאכתם, וגם ראו את פני הבית, וְאילו עתה הם סָפֵק מְעוּשָּׂרִין על ידי החבר קודם שמת וְסָפֵק לֹא מְעוּשָּׂרִין על ידו, וּמכל מקום קָאָתֵי [–בא] סָפֵק היתר שמא עישרם החבר וּמוֹצִיא אותם מֵידֵי וַדַּאי איסור של טבל, משום שרוב חברים מעשרים את פירותיהם מיד כשהגיע זמן חיובם, קודם שיניחום מתחת ידם. ואם כן גם ספק זה שמא אכלה החולדה את החמץ, יש לו להוציא מידי ודאי איסור של חמץ, משום שבדרך כלל היא אוכלת אותו, ולא כדברי רבא.

מתרצת הגמרא: הָתָם [–שם] בחבר שמת, וַדַּאי איסור וּוַדַּאי היתר הוּא, ואין זה ספק המוכרע על ידי רוב, אלא כשם שברור לנו שהפירות היו טבל מתחילה, כמו כן ברור לנו בלי פקפוק שעתה הם מעושרים. והוא משום דְּחזקת וַדַּאי היא על כל החברים דְּמַעַשְּׂרֵי [–שהם מעשרים] את הפירות מיד כשהגיע זמן חיובם, ולא רובם בלבד, כְּדבריו דְּרַבִּי חֲנִינָא חוֹזֵאָה. דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא חוֹזֵאָה, חֲזָקָה עַל חָבֵר שֶׁאֵין מוֹצִיא מִתַּחַת יָדוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְתוּקָן מאיסור, כדי שלא יכשלו בו בני אדם. על כן חזקה ודאית זו מוציאה מידי איסור ודאי של טבל. מה שאין כן בחולדה שראינוה שגררה חמץ לבית, שהחמץ הוא ודאי, ואילו אכילת החולדה אינה אלא ספק, ועל כן אמר שם רבא שאין ספק היתר מוציא מידי ודאי איסור.

הגמרא מתרצת תירוץ נוסף: וְאִי בָּעֵית אֵימָא – ואם תרצה תוכל לתרץ, סָפֵק וְסָפֵק הוּא, שהרי אף אם אין זה ודאי גמור שעישר החבר את הפירות, מכל מקום גם חיוב הפירות במעשר אינו ודאי, ובכשם שאנו מסופקים האם עישרם החבר או לא, כמו כן יש להסתפק האם חל עליהם שם טבל כלל. שכן דִּילְמָא מֵעִיקָּרָא אֵימוּר דִּלֹא טָבְלִי – שמא מלכתחילה לא היו הפירות טבל, כַּאופן שפטר בו רַבִּי אוֹשַׁעְיָא ממעשר. דְּאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מַעֲרִים אָדָם עַל תְּבוּאָתוֹ – יכול אדם לנהוג בעורמה עם תבואתו, וּמַכְנִיסָהּ לתוך הבית בַּמּוּץ [–זקן השיבולת העליון] שָׁלָּהּ לפני דישתה, ואחר כך דש וזורה וממרח אותה בבית, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בְּהֶמְתּוֹ אוֹכֶלֶת ממנה וְתהיה פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר. שכן בכדי שתתחייב התבואה במעשר צריכים להתקיים בה שני תנאים, גמר מלאכה שהוא המירוח, וראיית פני הבית [מעבר דרך פתח הבית], ואין ראיית פני הבית מחייבת אלא לאחר שנגמרה מלאכתה. לפיכך אם הכניסה לבית קודם מירוחה אינה מתחייבת אפילו לאחר שימרחנה, שכן לאחר המירוח הרי היא כבר בתוך הבית, ושוב אינה עוברת בפתחו. נמצא שהתבואה שהניח אחריו החבר בביתו אינה אלא ספק טבל, שכן יתכן שהכניסה לבית לפני מירוח ונפטרה ממעשר, ועל כן הספק שמא עישרה החבר מוציא מידי ספק איסור טבל.

הגמרא מוסיפה להקשות על דברי רבא מברייתא: וְכי אֵין סָפֵק היתר מוֹצִיא מֵידֵי וַדַּאי איסור, וְהָתַנְיָא – והרי שנינו בברייתא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה בְּשִׁפְחָתוֹ הכנענית שֶׁל מַצִּיק [–אדם אלים] אֶחָד מישראל שהיה בְּמקום ששמו רִימוֹן, שֶׁהִטִּילָה נֵפֶל לְתוך בּוֹר,

וְאָבָא כֹּהֵן לשפת הבור וְהֵצִיץ בּוֹ, כדי לֵידַע אִם נפל זה זָכָר הוּא ואמו טמאה בטומאת יולדת זכר, או אִם נְקֵבָה הִיא ואמה טמאה בטומאת יולדת נקבה, ולא ראה את הנפל בתוך הבור. וְאָבָא מַעֲשֶׂה זה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְטִיהֲרוּהוּ – את הכהן, ולא חששו שמא האהיל על הנפל ונטמא בטומאת מת, מִפְּנֵי שֶׁחוֹלָדָה וּבַרְדְּלָס [–מין חיה] מְצוּיִין שָׁם, ויש לתלות שגררוהו מהבור לחוריהם שבצידי הבור, ונמצא שלא האהיל הכהן על הנפל. מסיקה הגמרא את קושייתה: וְהָא חָכָא – ודהרי כאן במעשה זה, דְּוַדַּאי הַטִּילָה השפחה נפל לבור, וְסָפֵק הוא האם גְּרָרוּהוּ משם חולדה וברדלס וְסָפֵק לֹא גְּרָרוּהוּ תְּהֵא שַׁעֲתָא – באותה שעה שהציץ הכהן בבור, וּמכל מקום קָאָתֵי [–בא] סָפֵק גרירה וּמוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי טומאה, והכהן טהור. ואם כן אף בחמץ שגררה אותו חולדה לתוך הבית, יש לומר שספק אכילתה יוציא מידי ודאי איסור חמץ, ומדוע יש לבדוק אחריו.

מתרצת הגמרא: לֹא תֵּימָא [–אל תאמר] שֶׁהַטִּילָה השפחה נָפֵל ודאי לַבּוֹר, אֶלָּא אֵימָא [–אמור] שֶׁהַפִּילָה כְּמִין נָפֵל לַבּוֹר, וספק הוא האם היה זה נפל, או שלא היה אלא שפיר [–עור העובר] מלא רוח, שאינו מטמא כלל. וְנמצא דהָוֵי [–שהיה] שם סָפֵק טומאת נפל וְסָפֵק גרירת חולדה, ודי בספק זה כדי לטהר את הכהן, שהרי ספק מוציא מידי ספק כמבואר לעיל (ע"א). אך אילו הפילה נפל ודאי, אכן היו מטמאים את הכהן, לפי שאין ספק מוציא מידי ודאי. מקשה הגמרא על תירוץ זה: וְהָא [–ודהרי] כדי לֵידַע אִם זָכָר הוּא אִם נְקֵבָה הִיא' קָתָנֵי [–שנינו] בברייתא, ומשמע מכך שודאי היה שם נפל, ולא הוצרך הכהן אלא לבדוק האם הוא זכר או נקבה.

מתרצת הגמרא: הָכִי קָאָמַר – כך היא כוונת הברייתא, הוצרך הכהן לבדוק את מה שהוטל לתוך הבור כדי לֵידַע אִם רוּחַ הַפִּילָה ולהגיד לאמו שאינה טמאה כלל, או אִם נָפֵל הִפִּילָה והרי היא טמאה בטומאת לידה, וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר [–ואם אראה] שנָפֵל הִפִּילָה, עליו לֵידַע אִם זָכָר הוּא וְאִם נְקֵבָה הִיא, כדי להודיע לאמו כמה ימים עליה לשבת לימי טומאה וימי טהרה.

הגמרא מתרצת את הקושיא מדברי הברייתא על רבא באופן אחר: וְאֵיבָעֵית אֵימָא – ואם תרצה תוכל לתרץ, אכן מדובר בברייתא בנפל ודאי, אך הָתָם [–שם] וַדַּאי וְוַדַּאי הוּא, מִכֵּיוָן דְּחוֹלָדָה וּבַרְדְּלָס מְצוּיִין שָׁם, וַדַּאי כבר גְּרָרוּהוּ לחוריהם שבצידי הבור בְּהַהִיא שַׁעֲתָא [–באותה שעה] שהאהיל הכהן על הבור, שכן מוחזקים הם בודאות שהם גוררים. וְנִהֵי דְּשַׁיּוּרֵי מְשַׁיְּרָא, מֵיגָרַר מֵיהַת וַדַּאי גְּרָרוּם בְּהַהִיא שַׁעֲתָא – ואף אם החולדה משיירת ואינה אוכלת את הכל, מכל מקום ודאי גוררת היא את כל הבשר לתוך החור באותה שעה, ולא נשאר ממנו כלום בבור עצמו בזמן שהאהיל עליו הכהן, ועל כן אינו נטמא בטומאת אהל. ומעתה אין להקשות משם על משנתנו, מדוע אם ראינו שגררה חולדה חמץ לתוך הבית צריך לבדוק אחריו, שכן אינה אוכלת את כולו. (לִישְׁנָא אָחֳרִינָא, נְהֵי דְּוַדַּאי אֲכָלוּם לֹא אָמְרִינַן, וַדַּאי גְּרָרוּהוּ לְחוֹרֵייהוּ אָמְרִינַן).

הגמרא מקשה מדברי המשנה להלן על מה ששנינו במשנתנו, שאין חוששים לגרירת חולדה: וּמִי אָמְרִינַן [–וכי אנו אומרים] שאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא גְּרָרָה חוֹלָדָה, וְהָא קָתָנֵי בְּסֵיפָא – והרי שנינו במשנה להלן (י:), שלאחר שבדק אדם את חמצו, מַה שֶּׁמְּשַׁיֵּיר ממנו לאכול לְמָחָר יַנִּיחֶנּוּ בְּצִנְעָה – במקום מוצנע ושמור, כדי שֶׁלֹּא יְהֵא צָרִיךְ שׁוּב בְּדִיקָה אַחֲרָיו. וסברה הגמרא, שאם לא יצניעו יש לחשוש שמא תגררנו חולדה למקום אחר בתוך הבית שלא בפנינו, ואם כן הדברים סותרים את המבואר במשנתנו שאין חוששים לכך.

מתרצת הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, לֹא קַשְׁיָא – לא קשה מהמשנה להלן על משנתנו, שכן הָא – מה ששנינו שם שחוששים לגרירת חולדה, הוּא בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בניסן, שכן מפורש במשנה זו שמדובר בבדיקת ארבעה עשר. וְהָא – ומה ששנינו במשנתנו שאין חוששים לכך, הוּא בְּמִי שבודק בְּשַׁלּשָׁה עָשָׂר בניסן. מפרש אביי את תירוצו: בְּשַׁלּשָׁה עָשָׂר דְּשָׁכִיחַ רִיפְתָּא בְּכוּלְּהוּ בָּתֵּי – בשלשה עשר בניסן שמצוי לחולדה הרבה פת בכל הבתים, ואין החולדה חוששת שמא לא יהיה לה מה לאכול לאחר מכן, לֹא מַצְנְעָא – אין דרכה לשייר מהחמץ ולהצניעו, ועל כן שנינו במשנתנו שאין חוששים שגררה. אבל בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בניסן, דְּלֹא שָׁכִיחָא רִיפְתָּא בְּכוּלְּהוּ בָּתֵּי – שאין הפת מצויה בכל הבתים ביום זה, וכשאין רואה בהם החולדה פת מרובה כמו שהיא רגילה בכל יום, הרי היא חוששת שלא יהיה לה מה לאכול לאחר מכן, וּמַצְנְעָא – ומשום כן היא ודאי משיירת מן החמץ ומצניעה אותו, ועל כן הצריכה המשנה להלן להצניע את החמץ לאחר הבדיקה ביום ארבעה עשר.

רבא מקשה על תירוצו של אביי, ומתרץ באופן אחר: אָמַר רָבָא, וְכִי חוֹלָדָה נְבִיאָה הִיא לשים לב ולדעת את העתיד, דְּיָדְעָא דְּהַאִידְּנָא אַרְבִּיסַר וְלֹא אֲפֵי עַד לְאוֹרְתָּא וּמְשַׁיְּרָא וּמְטַמְּרָא – עד שתדע שהיום הוא ארבעה עשר בניסן ולא יאפו עוד עד הלילה, שמשום כך תשייר מן החמץ ותצניעו. אֶלָּא אָמַר רָבָא, כך הוא פירוש דברי המשנה להלן, מַה שֶּׁמְּשַׁיֵּיר לאחר הבדיקה יַנִּיחֶנּוּ בְּצִנְעָה, שֶׁמָּא תְּטוֹל חוֹלָדָה בְּפָנֵינוּ, וְיִהֵא צָרִיךְ בְּדִיקָה אַחֲרָיו. אבל אם לא נראה שנטלה אותו חולדה, אכן לא נחשוש לכך, וכפי ששנינו במשנתנו. הגמרא מוכיחה מברייתא כדברי רבא: תָּנְיָא כָּוָותֵיהּ דְּרָבָא – שנינו בברייתא כדבריו של רבא, חָמֵץ אַחַר בְּדִיקָה, כֵּיצַד יַעֲשֶׂה, מַה שֶּׁמְּשַׁיֵּיר יַנִּיחֶנּוּ בְּצִנְעָה, כדי שֶׁלֹּא תָּבוֹא חוֹלָדָה וְתִיטּוֹל בְּפָנֵינוּ, וְיִהֵא צָרִיךְ בְּדִיקָה אַחֲרָיו.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רַב מָרִי אָמַר, מה שהצריכה המשנה להלן להצניע את החמץ שמשייר לאחר הבדיקה הוא משום גְּזֵירָה, שֶׁמָּא יַנִּיחַ עֶשֶׂר פרוסות וְיִמְצָא רק תִּשַּׁע, ואפילו אם לא יראה שנטלה חולדה מהן, מכל מקום משכך שחסירה פרוסה אחת, מוכח שגררה אותה חולדה, ועל כן יצטרך לבדוק אחריה.

הגמרא מביאה פסקי הלכות שונים בספק חמץ: היו לפנינו תִּשַּׁע צִיבּוּרִין [–ערימות] שֶׁל מַצָּה, וְציבור אֶחָד שֶׁל חָמֵץ, וַאֲבָדָה [–ובא] עֶכְבָּר וְשָׁקַל [–ונטל] בפנינו פרוסה מאחד מעשרת הציבורים והכניסה בפנינו לבית בדוק, וְלֹא יָדַעְנוּ אִי מַצָּה שָׁקַל אִי חָמֵץ שָׁקַל – ואין אנו יודעים אם נטל מציבורי המצה, או שנטל מציבור החמץ וצריך לשוב ולבדוק את הבית, הֵיכִי דִּין [–הרי זה] כדין שנאמר בברייתא שתובא בסמוך בִּתֵּשַׁע חֲנוּיוֹת, שאין סומכים בו על רוב היתר, וצריך לשוב ולבדוק אחר פרוסה זו ולבערה. ואולם אם פֵּרַשׁ [–פרשה] הפרוסה מאחד מהציבורים לאחת מן הזויות, ואיננו יודעים מאיזה מהציבורים היא פרשה, וַאֲבָדָה [–ובא] עֶכְבָּר וְשָׁקַל [–ונטל] אותה והכניסה לבית, הֵיכִי [–הרי זה] כדין השנוי בְּסֵיפָא של הברייתא האמורה, שיש לסמוך על הרוב, ואין צריך לבדוק אחריה.

(דתנן) [דְּתַנְיָא], היו לפנינו תֵּשַׁע חֲנוּיוֹת שבּוֹלָן מוֹכְרִין בָּשָׂר בהמה שְׁחוּטָה שהוא כשר, וְחנות אַחַת מוֹכֶרֶת בָּשָׂר נְבֵלָה, וְלָקַח בשר מֵאַחַת מֵהֶן בתוך החנות, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶן לָקַח, סְפֵיקוֹ אָסוּר, ואפילו שרוב החנויות מוכרות בשר שחוטה, מהטעם שיבואר בסמוך. וְאולם בְּנִמְצָא – אם פרשה חתיכת בשר מאחת החנויות ונמצאה על הקרקע שבין החנויות, ואין ידוע מאיזו מהן פרשה, הַלֵּךְ אַחַר הָרוֹב של החנויות, והבשר מותר. שכן הלכה בידינו, שהולכים אחר הרוב, ואם ישנו לפנינו דבר שמוטל בספק האם הוא מותר או אסור, יש לתלות שהוא מהרוב. אך אין זה אלא בדבר שפירש ממקום קביעותו ונולד בו הספק לאחר פרישתו, אבל אם נולד בו הספק כשניטל ממקום קביעותו, אין הולכים בו אחר הרוב, משום שכל קבוע הוא כמחצה על מחצה, והרי הוא כספק איסור שיש ללכת בו לחומרא. לפיכך כשנטלו את הבשר מהחנות שהיא מקום קביעותו ושם נולד בו הספק אין הולכים אחר רוב חנויות, אבל אם נולד הספק לאחר שפירש הבשר מהחנות שוב אין כאן תורת קבוע, ויש לתלות שפירש מאחת מרוב החנויות הכשרות. והוא הדין לציבורי מצה וחמץ, שאם ראינו שנטל העכבר חתיכה מאחד הציבורים ואיננו יודעים מאיזה מהם, מאחר שנולד הספק בשעה שעדיין היתה במקום קביעותה, אין הולכים בו אחר הרוב, אלא ספק שקול הוא שיש להחמיר בו. אבל אם נטל העכבר מחתיכה שכבר פרשה מהציבורים הרי נולד הספק שלא במקום קביעותה, ועל כן הולכים אחר הרוב ותולים

המשך בעמוד קכ

שפירשה מרוב ציבורי המצה.

הגמרא מביאה נידון נוסף בספק חמץ: היו לפנינו שְׁנֵי צִיבּוּרִין, אֶחָד שֶׁל מַצָּה וְאֶחָד שֶׁל חָמֵץ, וְלִפְנֵיהֶם שְׁנֵי בָּתִּים, אֶחָד בָּדוּק וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ בָּדוּק, וְאָתוּ [–ובאו] שְׁנֵי עֲכָבָרִים, אֶחָד שָׁקַל [–נטל] מַצָּה וְאֶחָד שָׁקַל חָמֵץ, וכל אחד מהם הכניס את הכבר שנטל לאחד הבתים, וְלֹא יָדְעִינַן הֵי לְהַאי עַיָּיל וְהֵי לְהַאי עַיָּיל – ואין אנו יודעים איזה מהם נכנס לבית הבדוק, ואיזה נכנס לבית שאינו בדוק, הֲיֵינוּ [–הרי זה] כדין ששנינו בברייתא בענין שְׁתֵּי קוּפּוֹת. (דתנן) [דְּתַנְיָא], שְׁתֵּי קוּפּוֹת [–תיבות], אַחַת מהן שֶׁל פירות חוּלִּין וְאַחַת שֶׁל פירות תְּרוּמָה, וְלִפְנֵיהֶם שְׁנֵי מְאוּן, אֶחָד שֶׁל פירות חוּלִּין וְאֶחָד שֶׁל פירות תְּרוּמָה, וְנָפְלוּ סאין אֵלּוּ לְתוֹךְ קופות אֵלּוּ, כל סאה לקופה אחרת, ואין ידוע לאיזו קופה נפלה כל אחת מהסאין, הפירות שבקופת החולין מוּתָּרִין לזרים בבתחילה. משום שֶׁאֲנִי אוֹמֵר, שפירות החוּלִּין לְתוֹךְ קופת החוּלִּין נָפְלוּ, וְסאת התְּרוּמָה לְתוֹךְ קופת התְּרוּמָה נָפְלָה. הרי שיש לתלות לקולא ולומר שההיתר נמצא בהיתר והאיסור באיסור, ואפילו שמצד המציאות יתכן שהאיסור נפל לתוך ההיתר. והוא הדין בספק האמור בשני בתים, שיש לתלות לקולא, ולומר שהעכבר שחמץ בפיו הכניסו לבית שאינו בדוק, והעכבר השני שמצה בפיו הכניסה לבית הבדוק, ואין צריך לחזור ולבודקו. מקשה הגמרא: אֵימּוּר – הלא יש לנו לומר, דְּאָמְרִינַן [–שמה שאנו אומרים] "שֶׁאֲנִי אוֹמֵר שההיתר נפל להיתר והאיסור לאיסור",